

Secundair onderwijs

*J. Boland: **Schrijfblok. Een handleiding voor het schrijfonderwijs in de eerste fase van het voortgezet onderwijs.***

Enschede: SLO, 1989, 119 p., f 30.00.

*J. Boland & V. Kerremans: **Schrijfdraad. Een naslagwerk voor het schrijfonderwijs.*** Enschede: SLO, 1990, 135 p., f.35.00.

Schrijfblok is een handleiding voor het schrijfonderwijs in de eerste fase van het voortgezet onderwijs. De publikatie is in de eerste plaats bedoeld voor docenten aan lerarenopleidingen en nascholingsdocenten. Met behulp van deze handleiding kunnen zij studenten in de opleiding en docenten in de nascholing een programma bieden dat voorbereidt op het concreet inrichten van schrijflessen. De bundel werd in de praktijk getoetst op bruikbaarheid en waar nodig aangevuld en gewijzigd.

Schrijfblok begint met een oriëntatie op schrijfgedrag en schrijfprocessen. Er wordt daarbij gesteund op het model van Flower & Hayes dat toegelicht wordt aan de hand van twee concrete voorbeelden: een adjunct-directeur die aan een nota moet werken en een leerling van de vierde klas die in haar dagboek schrijft.

In een volgende hoofdstuk komen de problemen van beginnende schrijvers aan bod. Deze problematiek wordt eveneens met concrete voorbeelden geïllustreerd. Op basis van de aanpak van twee leerlingen, van wie het schrijfproces 'zichtbaar' wordt gemaakt, wordt nagegaan wat voor onderwijs zinvol is voor beginnende schrijvers. Vervolgens worden de kenmerken van het

schrijfgedrag van beginnende schrijvers geïnventariseerd. Op basis daarvan worden voorstellen gedaan voor het ontwikkelen van de schrijfvaardigheid van leerlingen. Een lesvoorbeeld maakt duidelijk hoe dergelijke leerstof gepresenteerd en verwerkt kan worden. In hoofdstuk 5 worden classificatieschema's aangeboden om tot een overzicht te komen van schrijflessen, -opdrachten en -oefeningen uit schoolboeken.

In het volgende hoofdstuk over het opzetten en inrichten van schrijflessen wordt er gewezen op het belang van voorbereiding, differentiatie en reflectie. Er worden daarbij voorbeelden gegeven die in concrete lessen gebruikt kunnen worden.

In hoofdstuk 7 komen de kenmerken van het beoordelen in het algemeen aan de orde, waarna twee voorbeelden volgen van beoordelingsmodellen die op het eindexamen worden gebruikt.

De voorbereiding op het eindexamen schrijfvaardigheid vormt de inhoud van het volgende hoofdstuk. Aandacht krijgen achtereenvolgens gericht schrijven, het opstellen en functioneel schrijven. Er worden ideeën gegeven voor de invulling van een breed opgezette schrijfdidactiek, waarin alle belangrijke aspecten van schrijfonderwijs ondergebracht worden.

Vervolgens wordt een uitgewerkte en concrete cursus voor vier leerjaren voorgesteld, die als voorbeeld is bedoeld. Achter een dergelijke cursusopzet zit een bepaald 'stappenplan' dat een leraar of sectie kunnen volgen om zelf tot een leerplan voor het schrijfonderwijs te komen. In het laatste hoofdstuk wordt aangetoond hoe een sectie een plan voor het opzetten en uitvoeren van het schrijfonderwijs kan ontwikkelen.

Schrijfblok is een praktische handleiding die in opleiding en nascholing goed van pas kan komen. Maar ook voor leerkrachten Nederlands biedt de bundel praktijkgerichte informatie over het schrijfproces. Een negatief punt is de vormgeving en lay-out die wel wat te wensen overlaten, zodat het geheel een wat slordige indruk nalaat.

Schrijfdraad vormt een aanvulling bij **Schrijfblok**. Het woord *naslagwerk* geeft aan dat de publikatie bedoeld is om lezers (leerkrachten, opleiders, nascholers en studenten) gerichte informatie te geven. De uitgave is ingedeeld naar trefwoorden en ieder trefwoord vormt een afgerond geheel en bevat informatie over een bepaald aspect van schrijfonderwijs. Bij ieder trefwoord wordt dieper ingegaan op drie aspecten, met name: *algemeen* (kenschets van het begrip), *waarom* (motivering van het belang voor schrijfonderwijs) en *lesideeën* (suggesties voor oefeningen, opdrachten en lessen op het gebied van het schrijfonderwijs). Een leerkracht die in zijn opleiding bijvoorbeeld aandacht wil schenken aan 'formuleren', 'het verhaal' of aan de 'publiekgerichtheid' vindt nuttige informatie in deze bundel. De trefwoorden kunnen ondergebracht worden in vier categorieën, nl. tekstsoorten (b.v. het verhaal), vaardigheden (b.v. argumenteren), strategieën (b.v. plannen van een schrijfpdracht) en didactiek (b.v. opbouw van de leerstof).

Het is mogelijk uit de grote hoeveelheid (± 150) lesideeën en lesvoorbeelden een zodanige selectie te maken dat er een dui-

delijk opgebouwde lessenreeks ontstaat. Om daarbij enige steun te bieden zijn enkele voorbeelden van schrijfcursussen voor de eerste drie klassen van het voortgezet onderwijs opgenomen. Voor de brugklas worden er suggesties gegeven voor een lessenreeks expressief schrijven. Voor de tweede klas worden 11 lessen beschreven als voorbereiding op functioneel schrijven. En voor de derde klas worden er voorstellen gedaan voor oefeningen voor het opzetten en schrijven van een werkstuk.

Het nadeel van een dergelijke trefwoordenlijst is dat hij niet exhaustief is. Het is best mogelijk dat de leerkracht vragen heeft i.v.m. andere aspecten van het schrijfonderwijs. De keuze van de trefwoorden wordt trouwens enkel gemotiveerd vanuit de aansluiting bij **Schrijfblok**. Dit neemt echter niet weg dat deze publikatie zeker van nut kan zijn voor de omschreven doelgroep.

Ilse Humblet
Sint-Katelijnestraat 71
2800 Mechelen

D. Prak e.a.: *Nieuws schrijven. Een lessenserie schrijven om gelezen te worden.* Enschede: SLO, 1990.

Wie **Nieuws schrijven** ter hand neemt en even doorbladert, merkt direct op dat de titel op twee manieren kan worden geïnterpreteerd: *nieuw schrijven* en *nieuws schrijven*, en dat is niet toevallig. De auteurs doen hier een poging om de nieuwe mogelijkheden van de computer en hier in het bijzonder van de tekstverwerker te integreren in het schrijfonderwijs. Dat trachten ze te bereiken door de leerlingen een krant te laten schrijven.

Het leerstofpakket bestaat uit een docentenboek met onder andere een handleiding voor de uitvoering van de lessen, en een leerlingenboek met voornamelijk een boel informatie i.v.m. het krantebedrijf o.a. kenmerken van een krantetekst, publiek- en doelgericht schrijven, aspecten van het schrijfproces, grafische vormgeving, enz. Verder is er ook een videoband (van ongeveer 15 minuten) met een voorbeeld uit de praktijk van hoe een artikel ontstaat en een diskette met tekstbestanden aan de hand waarvan men een telex kan simuleren, en de inhoud van telefoongesprekken en een overzicht van de archiefbestanden kan opvragen.

Het eigenlijke schrijfpakket omvat zes lessen; het is echter wenselijk vooraf eerst het leerlingenboek door te nemen en de videoband te bekijken zodat de leerlingen voldoende achtergrond hebben i.v.m. kranten en kranteartikels. Ook dient men er zich van te vergewissen dat de leerlingen voldoende kennis hebben van tekstverwer-

king. Tenslotte worden de leerlingen geacht de begrippen publiek- en doelgericht schrijven te kennen en al functionele schrijfoopdrachten te hebben uitgevoerd. Dat maakt dat de doelgroep van deze lessenreeks het derde jaar van MAVO/HAVO/WVO (algemeen vormend voortgezet onderwijs) is.

Nieuws schrijven biedt een vernieuwende kijk op het schrijfonderwijs, niet zozeer omwille van het onderwerp dat het behandelt, maar omwille van de hele opzet en aanpak. Het is een geïntegreerd leerstofpakket waarbij alle vaardigheden van het Nederlands moeten worden aangesproken om de uiteindelijke opdracht tot een goed einde te brengen. Het feit dat alles levensecht opgevoerd wordt, tot de telexberichten op 20 minuten van de deadline toe, maken dit een zeer doel- en publiekgerichte schrijfoefening, waardoor de kans dat de leerlingen er gemotiveerd aan zullen werken, wel erg groot is. Een mogelijk probleem voor het gebruik van dit lessenpakket in België is dat de telexberichten en de archiefbestanden overgenomen zijn van het ANP en daardoor soms typisch Nederlandse onderwerpen bevatten. Slordig en onvergeeflijk is echter het feit dat er in een handleiding schrijven nog zoveel spel- en tikfouten zitten. Het gebruik van de tekstverwerker zou juist dat soort van fouten moeten beperken, zodat er meer tijd kan worden besteed aan andere aspecten van het schrijfproces, ook voor de schrijvers van deze lessenreeks.

Nieuws schrijven kan dus, indien de nodige apparatuur aanwezig is en de leraar bereid is zich op alles grondig voor te berei-

den, voor de leerlingen een positieve schrijfervaring worden.

Luc Wijns
Berkhoevelaan 60
2570 Duffel

Margriet Van Dijk: Recepten voor teksten. Schrijven voor de tweede graad, tweede jaar en voor de derde graad van het secundair onderwijs. Malle: De Sikkel, 1991, 197 p.

Er is iets met boeken over schrijven. Zo werd **Schrijven 1** van René Boon & Guy Meus uit de handel genomen vijf jaar na publikatie en blijkt **Schrijven 2** hetzelfde lot beschoren te zijn eens de voorraad uitgeput is. Nochtans kreeg **1** een lovende recensie in *Vonk* 1987/5: het boek oogde spontaan, fris en bleek ook voor leerlingen aantrekkelijk door tekeningen, foto's, verschillende lettertypes en bladschikkingen naargelang de tekstsoort, aangenaam veel rustgevend wit, plaats voor humor en creativiteit, systematische opbouw van de onderdelen,... Het heeft niet mogen zijn: De Nederlandsche Boekhandel/Uitgeverij Pelckmans besliste er anders over.

Zijn boeken over deelvaardigheden dan een slechte investering vanwege overbodig? Uit recent onderzoek (zie Rymenans, Leroy & Daems in *Vonk* 21/1-2) blijkt dat het niet bijster goed gesteld is met de schrijfvaardigheid van onze Vlaamse leerlingen. Professor Frans Daems voegt daar aan toe dat er slechts enkele schoolboeken voor moe-

dertaalonderwijs aandacht besteden aan effectieve en systematische vorming en training van schrijfvaardigheid (zie *Klasse, maart* 1992)... en die worden dan nog zelden gebruikt. Dit alles zou een aansporing en een reden voor uitgeverijen moeten zijn om zich op het schrijfonderwijs te storten.

Maar goed: **Schrijven** verdwijnt, **Recepten voor teksten** verschijnt. En daarmee waagt ditmaal De Sikkel zich op glad ijs. Margriet Van Dijk overleed korte tijd nadat haar manuscript op de uitgeverij was beland. **Recepten voor teksten** leidt sindsdien een eigen leven.

Wat onmiddellijk opvalt, is de waanzinnige poging van de uitgeverij om dit boek voortijdig in de ramsj te doen belanden: dit is waarschijnlijk de meest inspiratieloze kaft die rond een boek werd gedraaid sinds *Gangreen 1*. Om de poging nog meer in de verf te zetten koos men voor een lettertype (*Flintstone 12?*) dat vijftien jaar geleden in progressieve middens in boeken voor handelscorrespondentie werd ingevoerd.

Ook de inhoudelijke opvatting van het boek is opvallend sober, in vergelijking met **Schrijven 1** zelfs stoïcijns. Vanaf het begin is het duidelijk dat **Recepten** erg hoog mikt: een leerlingenpubliek dat zich kan en wil neerleggen bij een erg formele aanpak van schrijfvaardigheid. De indeling liegt er trouwens niet om:

I	De beschrijving	1
II	De brief	31
III	De synthese	73
IV	De verhandeling	99
V	De commentaar	141
VI	Het verslag	157
VII	De recensie	189

* Op deze pagina staat correct maar slordig 'Het commentaar'.

Een korte berekening leert ons dat volgens het aantal bladzijden vooral brief, verhandeling en verslag aandacht krijgen, niet dadelijk de geliefde genres van de doorsnee-leerling. Daarnaast getuigt ook de lijst van voorbeeldauteurs van ambitie: vooral publicisten uit *Knack* en *Elseviers Magazine* en voor de

creatieve delen (hoofdzakelijk in hoofdstuk I) de grote Vlaamse kanonnen Ruyslinck, Vandeloo, Geeraerts, ...

Margriet Van Dijk opteerde ook nog voor een erg strakke structuur van elk deel en onderdeel: regels en suggesties per genre, voorbeeldtekst(en), opdrachten.

Rekening houdend met de opgesomde kenmerken op vormelijk en inhoudelijk vlak lijkt **Recepten voor teksten** zich niet zozeer te richten tot de tweede graad, tweede jaar en de derde graad van het secundair onderwijs, maar tot het (vijfde? en) zesde jaar ASO en dan nog bij voorkeur tot die richtingen waarin Nederlands een wezenlijk deel van het curriculum vormt en de leerlingen bereid zijn op dit hoge maar formele niveau te leren schrijven. Maar zo moeten er in Vlaanderen toch nog bestaan?

Walter De Hert
Verbondstraat 90
2000 Antwerpen

Wetenschappelijk onderzoek

L. Van Waes: *De computer en het schrijfproces. De invloed van de tekstverwerker op het pauze- en revisiegedrag van schrijvers.* Enschede: Universiteit Twente, Faculteit Wijsbegeerte en Maatschappijwetenschappen, 1991 (WMW-publikatie 6).

Wie een tekst schrijft met een tekstverwerker in plaats van met pen & papier beweert vaak dat die tekst op een andere manier tot stand komt. In welke mate dat schrijfproces anders is en of de kwaliteit van de gerealiseerde tekst verschilt, is evenwel minder duidelijk. Een tekstverwerker heeft wel soe-

peler revisiemogelijkheden en laat ons gemakkelijker toe nette kopij af te leveren, maar gebruiken we wel al die mogelijkheden om de kwaliteit van ons produkt te verbeteren? Als dat zo is, dan hebben tekstverwerkers een belangrijke didactische waarde in het schrijfonderwijs.